

Warszawa, 4 kwietnia 2024 r.

Dotyczy: Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności - ocena skuteczności działania 2017-2024

Szanowni Państwo,

Szanowne Przedstawicielki i Przedstawiciele Komisji Europejskiej,

W imieniu Green REV Institute (REV), inicjatora i koordynatora koalicji Future Food 4 Climate, zrzeszającej 105 organizacji społeczeństwa obywatelskiego, chcę przedstawić stanowisko REV w ramach prowadzonych przez KE konsultacji dot. [Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności - ocena skuteczności działania 2017- 2024](#).

Konsultacje społeczne

Jak wskazuje Komisja Europejska: “Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA), utworzony w 2002 r., zapewnia doradztwo naukowe oraz wsparcie naukowe i techniczne na potrzeby prawodawstwa i strategii politycznych UE we wszystkich dziedzinach, które mają bezpośredni lub pośredni wpływ na bezpieczeństwo żywności i pasz. EFSA dostarcza również niezależnych informacji i informuje o zagrożeniach.” Ocena będąca celem konsultacji publicznych obejmuje mandat, skuteczność działania i ramy organizacyjne EFSA.

Dobrostan zwierząt tzw. hodowlanych

Jak deklaruje sama EFSA: “Jesteśmy agencją Unii Europejskiej utworzoną w 2002 r., której zadaniem jest pełnienie roli bezstronnego źródła doradztwa naukowego dla podmiotów zarządzających ryzykiem oraz informowanie o zagrożeniach związanych z łańcuchem dostaw żywności. Współpracujemy z zainteresowanymi stronami, aby promować spójność doradztwa naukowego UE. Dostarczamy naukowych podstaw dla przepisów i regulacji chroniących europejskich konsumentów przed zagrożeniami związanymi z żywnością – od pola do stołu.”

Niewątpliwie od ponad 20 lat mamy do czynienia ze wzrastającym zagrożeniem w obszarze żywności, między innymi:

- a) antybiotykooporność;
- b) choroby dietozależne, w tym nowotwory, otyłość;
- c) ubóstwo żywnościowe jakościowe;
- d) intensywne wykorzystanie w żywności produkcji zwierzęcej i włączanie nowych gatunków - ośmiornice, owady - do żywności dla ludzi - pośrednio i bezpośrednio;
- e) wykorzystanie hormonów takich jak hormon PMSG w hodowli zwierzęcej przeznaczonej do konsumpcji przez człowieka.

Warto wspomnieć, że od 2000 roku zmniejszyła się liczba gospodarstw rolnych - w Polsce z 3 milionów do 1,3 miliona, podobny trend obserwujemy w całej UE oraz na całym świecie. Globalizacja i uprzemysłowienie żywności powodują kolejne zagrożenia dla osób konsumenckich wynikające z monopolizacji i zdominowania rynku żywności i tym samym “skazywania” osób konsumenckich na zależność od koncernów i przemysłu.

W Rozporządzeniu (WE) nr 178/2002 PE I Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiającym ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołującym Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiającym procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności, wskazano:

- a) powinien być zapewniony wysoki poziom ochrony życia i zdrowia ludzkiego.
- b) bezpieczeństwo i zaufanie konsumentów we Wspólnocie i w państwach trzecich ma najważniejsze znaczenie.
- c) ustanowienie Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności, zwanego dalej „Urzędem”, powinno wzmacniać obecny system wsparcia naukowego i technicznego, który nie jest już w stanie odpowiadać na wzrastające wymagania wobec niego.
- d) Urząd powinien zapewnić wszechstronne, niezależne i naukowe spojrzenie na bezpieczeństwo i inne aspekty całych łańcuchów zaopatrzenia w żywność i pasze, co oznacza szeroko pojętą odpowiedzialność Urzędu. Powinno to dotyczyć zagadnień mających bezpośredni lub pośredni wpływ na bezpieczeństwo łańcuchów dostaw żywności i pasz, zdrowie zwierząt i opiekę nad nimi, oraz zdrowie roślin. Jednakże konieczne jest zapewnienie tego, aby Urząd skupił się na bezpieczeństwie żywności.

W kontekście produkcji zwierzęcej EFSA jako eksperckie, naukowe ciało doradcze, które ma wspierać cel Rozporządzenia jakim jest: tworzenie podstaw do zapewnienia wysokiego poziomu ochrony zdrowia ludzkiego i interesów konsumentów związanych z żywnością, powinno dostarczać danych i oceny ryzyka związanych z intensyfikacją produkcji zwierzęcej, cierpieniem zwierząt związanym także z uprzemysłowieniem produkcji zwierzęcej oraz ryzyka związane z wprowadzaniem do żywności nowych gatunków chociażby ośmiornic (ferma ośmiornic na Wyspach Kanaryjskich), czy owadów.

Z zaniepokojeniem obserwujemy, że EFSA nie ma zasobów, nie działa wystarczająco sprawnie i szybko aby odpowiadać na wyzwania związane z intensyfikacją systemu żywności i ciągłym rozwojem produkcji zwierzęcej. EFSA powinna szczególnie reagować i antycypować zagrożenia związane z dobrostanem zwierząt tzw. hodowlanych, w tym ośmiornic (wystarczy

wskazać, że Jonathan Birch, profesor nadzwyczajny w London School of Economics, poprowadził przegląd ponad 300 badań naukowych, które jego zdaniem pokazują, że ośmiornice odczuwają ból i przyjemność. Doprowadziło to do uznania ich za "istoty czujące" w brytyjskiej ustawie o dobrostanie zwierząt (Sentience) Act 2022. Prof. Birch i jego zespół uważa, że hodowla ośmiornic o wysokim poziomie dobrostanu jest "niemożliwa"), ryb (Komisja Europejska nadal nie wprowadziła szczególnych przepisów w kontekście dobrostanu ryb jako zwierząt tzw. hodowlanych), w kontekście ochrony zwierząt oraz w kontekście zagrożeń związanych z bezpieczeństwem żywności zwierzęcej - alergiami, antybiotykoopornością, chorobami dietozależnymi, ubóstwem żywnościowym jakościowym. Działania EFSA powinny podejmować wyzwania związane z transformacją systemu żywności i przechodzeniem do systemów roślinnych. Najnowsze raporty Programu Środowiskowego ONZ - UNEP ([What's cooking](#)), czy [EIT - Food Protein Diversification Think Tank](#) wyraźnie wskazują, że władze, rządy, UE powinny w sposób konsekwentny rezygnować ze wspierania żywności pochodzenia zwierzęcego, także ze względu na bezpieczeństwo żywności i przeprowadzać transformację do sprawiedliwych i bezpiecznych systemów roślinnych.

Warto zauważyć, że EFSA nie jest dzisiaj przygotowana aby szybko reagować na pojawiające się zagrożenia ze strony władz oraz przemysłu, które będą skutkować kolejnymi katastrofami - zdrowotnymi, klimatycznymi i społecznymi. Dlatego konieczne jest, aby EFSA działała dużo szybciej, reagowała na pojawiające się ze strony lobbystów i przedstawicieli sektora hodowlanego propozycje dot. produkcji zwierzęcej i antycypowała kolejne działania związane z sektorem hodowlanym w kontekście dobrostanu zwierząt, bezpieczeństwa żywności, prawami osób konsumenckich - także prawem do zdrowia i do rzetelnej informacji oraz w kontekście przywozu produktów rolno- spożywczych z państw trzecich.

Niebezpieczne produkty zwierzęce - antybiotykooporność

Jednym z kluczowych zagadnień i ryzyk, na które musi odpowiedzieć EFSA jest antybiotykooporność. Jak wskazano w raporcie [Safe and Just. Plant Based Treaty](#) "Światowa Organizacja Zdrowia nazwała oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe "coraz poważniejszym zagrożeniem dla globalnego zdrowia publicznego, które wymaga działań we wszystkich sektorach rządowych i społecznych (Martin i in., 2015). W jednym z badań opublikowanych w *Science*, Thomas P. Van Boeckel i in. zaproponowali, że sposobem na zmniejszenie "zużycia środków przeciwdrobnoustrojowych w produkcji zwierzęcej może być promowanie diet o niskiej zawartości białka zwierzęcego": Chiny niedawno zrewidowały w dół swoje wytyczne żywieniowe dotyczące spożycia mięsa do 40-70 g/dzień (10), co stanowi około połowę obecnego poziomu konsumpcji w tym kraju. Jeśli zostanie to zastosowane, środek ten może mieć pośredni, ale znaczący wpływ na globalne zużycie weterynaryjnych środków przeciwdrobnoustrojowych" (Van Boeckel i in., 2017). Inną propozycją ograniczenia zużycia środków przeciwdrobnoustrojowych jest "pobieranie opłaty od użytkownika, uiszczanej przez użytkowników leków weterynaryjnych, od sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych do stosowania u ludzi" (Hollis i in., 2013)."

Jednocześnie wykorzystanie antybiotyków w niektórych z państw członkowskich, w tym w Polsce wzrasta pomimo regulacji UE. Jest to ściśle powiązane z produkcją zwierzęcą i fermami wielkotowarowymi, które nadal nie są przedmiotem ogólnie unijnych regulacji, które chroniłyby osoby konsumenckie przed niebezpieczną żywnością zwierzęcą.

"W lipcu 2022 r. Komisja wraz z państwami członkowskimi uznała oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe **za jedno z trzech najpoważniejszych zagrożeń dla zdrowia w UE** Szacuje się, iż ponad 35 000 osób w UE/EOG i ponad 1,2 mln osób na całym świecie umiera każdego roku bezpośrednio z powodu zakażenia bakteriami opornymi na antybiotyki. Jeżeli władze i państwa nie podejmą dalszych działań, do 2050 r. liczba ofiar śmiertelnych oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe na całym świecie może osiągnąć ponad 10 milionów rocznie, czyli więcej niż oczekiwana liczba zgonów z powodu nowotworów i cukrzycy łącznie, co może

spowodować szkody gospodarcze równie katastrofalne jak światowy kryzys finansowy w latach 2008-2009 (źródło: Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 1 czerwca 2023 r. w sprawie działań UE na rzecz zwalczania oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe (2023/2703(RSP)).”

Mięso z kurczaków - Wielka Brytania i Polska

W czerwcu 2023 r. The Bureau of Investigative Journalism opublikowało wyniki [śledztwa](#). Ujawniono, że, jeden z głównych dostawców mięsa do brytyjskich supermarketów zaopatruje się w kurczaki, którym podawane są antybiotyki związane z rozprzestrzenianiem się śmiertelnych superbakterii, co zwiększa ryzyko przyszłych wybuchów chorób zagrażających życiu. Polski gigant mięsny SuperDrob wykorzystywał kurczaki z ferm, które stosują leki sklasyfikowane jako "krytyczne" dla zdrowia ludzkiego, pomimo poważnego ryzyka, jakie stwarza to dla konsumentów. SuperDrob sprzedawał mrożone produkty drobiowe do Lidla, Asdy i Iceland. Firma była powiązana ze śmiertelną epidemią salmonelli w 2020 r. - która, jak ujawniły TBIJ, Guardian i ITV, dotyczyła bakterii opornych na wiele leków - a w ciągu kolejnych 18 miesięcy doszło do co najmniej 15 zakażeń salmonellą związanych z drobiem SuperDrob. [19 marca br. Bureau of Investigative Journalism w najnowszej publikacji](#) wskazało, że: “Brytyjskie władze ds. bezpieczeństwa żywności rozważają zakaz importu niektórych produktów drobiowych z Polski w odpowiedzi na rosnące zarażenia salmonellą. W liście wysłanym do Komisji Europejskiej i Głównego Inspektoratu Weterynarii w Polsce w grudniu 2023 r. urzędnicy wyrazili zaniepokojenie brakiem działań w zwalczaniu choroby w zanieczyszczonym mięsie i jajkach eksportowanych do Wielkiej Brytanii.

List, uzyskany przez TBIJ i ITV News, podkreślił wzrost przypadków salmonelli związanych z polskim drobiem.. **Wymieniono w nim sześć poważnych epidemii, które spowodowały co**

najmniej 2 680 zarażeń u ludzi i kilka zgonów w ostatnich latach - liczby wcześniej nieuznane przez rząd brytyjski.

Interwencja brytyjskiej Agencji Norm Żywnościowych (Food Standards Agency/ FSA) nastąpiła mniej niż rok po tym, jak śledztwo TBIJ i ITV związane z dużym dostawcą kurczaków z Polski (Superdrob) wykazało związek z rozprzestrzenianiem się infekcji opornych na antybiotyki. Wkrótce potem pojawiły się ostrzeżenia przed salmonellą w Wielkiej Brytanii i Europie. W grudniu FSA poinformowała konsumentów i konsumentki, aby "byli ostrożni" podczas obchodzenia się z chłodzonymi i mrożonymi kurczakami i indykami, gdyż prowadziła dochodzenie w sprawie wielu szczepów salmonelli związanych z polskimi produktami drobiowymi importowanymi do Wielkiej Brytanii.

Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA) wydał alert, łącząc ponad 330 przypadków salmonelli u ludzi z zakażonym drobiem w 2023 roku. Większość zanieczyszczonych próbek pochodziła z Polski. **Wśród chorych były małe dzieci i niemowlęta, zidentyfikowano ofiary w Danii, Francji, Irlandii, Włoszech, Holandii, Wielkiej Brytanii i Austrii - gdzie jedna osoba zmarła.**

Mięso z kurczaków z Polski zostało powiązane z ponad 100 alertami dotyczącymi bezpieczeństwa żywności od publikacji pierwotnego śledztwa TBIJ w czerwcu 2023 roku, z których większość dotyczyła salmonelli.

Główny Inspektorat Weterynarii w Polsce powiedział, że nie ma jednoznacznych dowodów wskazujących, że produkty pochodzące z Polski były źródłem trzech epidemii salmonelli zgłoszonych przez europejski system alertów w 2023 roku. Ze względu na różnych końcowych producentów, którzy z kolei mają swoich dostawców mięsa, "udział innych podmiotów działających na rynku żywności jako źródła zakażenia nie może być potwierdzony ani wykluczony" - poinformował TNIJ. Dodano, że inspektorat przestrzega przepisów UE

dotyczących salmonelli i oporności na antybiotyki oraz współpracuje z brytyjskimi władzami w dochodzeniach dotyczących zatrucia pokarmowego.”

Ten przypadek pokazuje, że EFSA musi stać skutecznie na straży bezpieczeństwa żywności i działania EFSA muszą faktycznie chronić osoby konsumenckie. W innym przypadku Agencja będzie jedynie ciałem doradczym o bardzo niskim stopniu oddziaływania na polityki i prawo UE. Już teraz obserwujemy, że działania EFSA są podejmowane zbyt wolno i często zbyt późno. Urząd o krytycznym znaczeniu dla bezpieczeństwa prawie 500 000 000 osób w UE i poza Unią, ponieważ UE jest znaczącym eksporterem żywności, musi dysponować zapleczem finansowym, osobowym, naukowym i bardzo sprawną kadrą zarządzającą, która będzie w stanie sprostać wyzwaniom współczesnego systemu żywności. [Najnowsze badanie i publikacja](#) EFSA nie wskazują na źródło pochodzenia mięsa, co budzi nasze duże obawy związane z kompetencjami i możliwościami EFSA w zakresie ochrony zdrowia i interesów konsumenckich.

Podsumowanie

Bezpieczeństwo żywności stanowi fundament zaufania obywateli i obywaterek do władz i instytucji. EFSA musi włączać organizacje pozarządowe i osoby eksperckie do procesu analizy, reagowania, przygotowywania opinii. Niewątpliwie EFSA jest jedną z krytycznych i niezbędnych Agencji, ale musi pełnić swoją rolę w sposób skuteczny i efektywny. Obecnie opinie i rekomendacje są wydawane w sposób zbyt wolny, EFSA nie działa wystarczająco skutecznie i nie jest w stanie ochronić prawa do zdrowej, zrównoważonej, bezpiecznej żywności. EFSA musi stać na straży zdrowia i praw obywaterek i obywateli a nie przemysłu rolnego i spożywczego.

Green REV Institute

Green REV Institute to zielony think tank, watchdog klimatyczny działający dla transformacji systemu żywności. Green REV Institute łączy kropki na mapie praw człowieka, praw zwierząt i klimatu. Założony w 2014 r. włącza dla zmiany systemowej osoby aktywistyczne, buduje współpracę i partnerstwa dla transformacji systemu żywności.

Green REV Institute to organizacja członkowska [50by40](#), [Eurogroup for Animals](#), [European Vegetarian Union](#), Aquatic Animal Alliance, TAPP Coalition, Plant Europe network, OFOP, Niech Żyją, jedna z 10 NGO w EU Platform on Animal Welfare, wspiera [Plant Based Treaty](#). Green REV Institute jest organizacją akredytowaną przez Program Środowiskowy ONZ.

[Green REV Institute](#) zainicjował i jest operatorem pierwszej rzeczniczej koalicji dla naprawy systemu żywności w Polsce [Future Food 4 Climate](#), organizatorem międzynarodowego wydarzenia [European Vegan Summit](#), producentem raportu [Wegańska Warszawa](#) oraz [Posłuchaj Wegańskich Biznesów](#), oraz Katastrofy na talerzu (2023). Green REV Institute włącza młode osoby do działań na rzecz naprawy systemu żywności, edukuje i mobilizuje w ramach [Green Advocacy Academy](#). Green REV Institute jest operatorem programu Roślinna Szkoła.